

утворення за двома напрямками. Перший напрям – це аналіз ознак, що відображують принципи відмінності системно організованого явища від простої множинності – системоутворюючих ознак. Другий напрям – встановлення класифікаційних ознак системи, які визначаються внутрішньою типологією системно-структурних якостей елементів та особливостями системи у порівнянні її за певними критеріями з іншими системами.

Системоутворюючими власними ознаками детермінант злочинності можливо вважати наступні: наявність змістовних елементів системи, множинність детермінант, відмінність і єдність властивостей окремих детермінант і якостей цілісної системи; статистична, ймовірнісна взаємозалежність складових частин; цілісність, структурованість, та ієрархічність (багаторівневість) системи детермінант; динамічність властивостей і зв'язків системи детермінант; самодетермінація та саморозвиток; відносна самостійність, відкритість, взаємозалежність системи і соціального середовища, соціальної практики в рамках конкретної соціальної системи; множинність опису системи. Класифікаційні ознаки ґрунтуються на встановленні їх відповідності до систем певного типу за ознаками: змісту і типу субстрату (елементів системи); за походженням, механізмом утворення елементів; за ступенем відкритості; за ступенем однорідності елементів; за ступенем складності; за кількістю функцій; за результатами функціонування; за структурою; за просторовим розташуванням; за ступенем розвитку; за поведінковими характеристиками; за ступенем зорганізованості елементів системи. На жаль, формат тез не дає можливості викласти хоча б перелік класифікаційних ознак системи детермінації злочинності.

Тому основним напрямом актуалізації і вдосконалення факторного аналізу вбачається у використанні його у межах методу системного аналізу і отриманні на підґрунті об'єднання нового методу аналізу детермінації злочинності – методу системного факторного аналізу, який є синтетичним утворенням і складається з прийомів пізнавальної технології, що закладена в методиках загальнонаукового системного аналізу і кримінологічного факторного аналізу детермінант злочинності.

УДК 343.132

Віктор Миколайович КИСЕЛЬОВ,

викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ОГЛЯД ОКРЕМИХ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, ПРИЙНЯТИХ У 2017 РОЦІ

З 15 березня 2018 року вступили в дію нововведення до КПК України, внесені Законом України «Про внесення змін до Господарського

процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року [1], зокрема і щодо проведення обшуку та проведення експертизи у кримінальному провадженні.

Крім того, 7 грудня 2017 року набув чинності Закон України № 2213-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування» від 16 листопада 2017 року [2].

На думку фахівців, однією з найбільш проблемних новацій є зміна порядку проведення обшуку. Так, за новою редакцією ст. 234 КПК слідчий зобов'язаний попередньо запитати, чи надасть особа, щодо якої планується проведення обшуку, необхідну річ (п. 8 ч. 3 ст. 234 КПК). Письмова відмова особи змінами до КПК не передбачена, проте аналіз положень статті дозволяє зробити висновок, що така форма відмови є необхідною для обґрунтування доводів у клопотанні про проведення обшуку. Після отримання відмови особи у добровільному порядку надати річ слідчий за погодженням з прокурором або прокурор звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням, яке розглядається у суді в день його надходження за участю слідчого або прокурора (ч. 4 ст. 234 КПК). Але за час розгляду клопотання слідчим суддею особа, у власності якої знаходиться необхідна слідству річ, буде мати достатньо часу для того, щоб знищити дискредитуючий її предмет, що може стати наслідком закриття щодо неї досудового провадження.

Також розширено підстави для відмови слідчим суддею у задоволенні клопотання про обшук. Тепер слідчий або прокурор мають довести, що обшук є найбільш доцільним та ефективним способом відшукування та вилучення речей і документів та пропорційним заходом втручання в особисте і сімейне життя особи (п. 5 ч. 5 ст. 234 КПК). Якщо все ж таки слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання, то прокурор не має права повторно звертатися з цим же клопотанням, якщо не буде встановлено нові обставини, які не розглядалися попередньо (ч. 6 ст. 234 КПК). Позитивним аспектом питання, що стосується проведення обшуку, є його фіксація за допомогою аудіо- та відеозапису (ч. 10 ст. 236 КПК), що має утримувати учасників процесуальної дії, зокрема сторону обвинувачення, в рамках законодавства.

Разом із тим передбачено право сторони захисту самостійно здійснювати відеофіксацію проведення обшуку. Водночас такі особи попереджаються про їх обов'язок не розголошувати відомості досудового розслідування без письмового дозволу слідчого, прокурора, а також про відповідальність за розголошення таких відомостей. Крім того, особа, у житлі чи іншому володінні якої проводиться обшук, може користуватися правовою допомогою адвоката на будь-якій стадії його проведення.

Суттєвих змін у законодавчому регулюванні також зазнала сфера судово-експертної діяльності. Такими змінами є залучення експерта тільки за дорученням слідчого судді чи суду за клопотанням, наданим стороною кримінального провадження (ч. 1 ст. 243 КПК). Практика показує, що експертиза – це довготривалий процес, а обов'язок отримувати дозвіл суду на проведення даної дії буде значно затримувати слідство. Слід врахувати той факт, що згідно із новими змінами проведення експертиз тепер можливе лише в державних експертних установах, які постійно перенавантажені.

Відтепер у кримінальному провадженні судово-експертну діяльність здійснюватимуть виключно державні спеціалізовані установи. До таких відповідно до ст. 7 Закону «Про судову експертизу» [3] належать: науково-дослідні установи судових експертиз Мінюсту; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи МОЗ; експертні служби МВС (НДЕКЦ), Міністерства оборони, Служби безпеки та Державної прикордонної служби України.

Із дня набрання чинності змін до Закону України «Про судову експертизу» у відповідній частині «приватні судові експерти» більше не зможуть проводити судові експертизи у кримінальних провадженнях. Така експертна робота буде здійснюватися лише державними установами, насамперед НДІСЕ Мінюсту та НДЕКЦ МВС, що суттєво збільшить їхнє навантаження. Тому виникає потреба у розширенні штатної чисельності установ, а також відпрацювання механізмів залучення до виконання судових експертиз атестованих судових експертів, що не працюють у вказаних установах.

За зміненою редакцією ст. 242 КПК експертиза проводитиметься судовим експертом чи експертною установою лише за дорученням слідчого судді чи суду, наданим на клопотання сторони кримінального провадження, або без такого клопотання, за ініціативою цих органів. Відтепер слідчий або прокурор, які призначали судові експертизи власними постановами, мають звернутися до слідчого судді для призначення судової експертизи, при цьому слідчий суддя самостійно визначає експерта чи експертну установу, яким доручає проведення експертизи. Ці положення послідовно розвинуті у статтях 242-244 КПК та інших.

Таким чином, можна очікувати на більш системний підхід до призначення судових експертиз, виключення неоднозначних експертних висновків, що робились на замовлення сторони захисту та обвинувачення у випадках, коли експертам надавались на дослідження різні документи.

Список бібліографічних посилань:

1. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших

законодавчих актів» № 2147-VIII від 03.10.2018 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування» № 2213-VIII від 16.11.2018 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2213-19>.

3. Закон України «Про судову експертизу» № 4038-XII від 25.02.1994 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/4038-12>.

УДК 343.54

Марина Олександрівна КОЛЕСНИК,

старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2318-2973>

Яна Олександрівна ПОНОМАРЬОВА,

старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3749-9258>

СТАТЕВА ЗРІЛІСТЬ ЧИ СТАТЕВЕ ПОВНОЛІТТЯ: ДО ПИТАННЯ ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО СТ. 155 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Проблема сексуальних зловживань та експлуатації дітей завжди привертала особливу увагу правоохоронних органів, громадських організацій, суспільства в цілому як на міжнародному, так і на національному рівні. Кримінальне законодавство України містить низку положень, що спрямовані на захист статевої свободи та недоторканості дітей від злочинних посягань [6].

Запропоновані зміни до законодавства України [9] були розроблені з метою гармонізації законодавства України із положеннями Факультативного протоколу щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії до Конвенції ООН про права дитини, Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства та Європейської соціальної хартії (переглянутої), ратифікованих Україною [10; 5; 2]. Одним із зобов'язань, взятих на себе Україною через підписання зазначених міжнародних правових документів, було встановлення чіткого мінімального віку статевого повноліття.

Проведені в Україні дослідження [3] дозволили виявити прогалини у